

2.1. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

FEATURES OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHING EMPLOYEES OF PROFESSIONAL COLLEGES IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

Олена Тітова

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у
технікумах і коледжах
Інституту професійної освіти
НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-6081-1812>
olena.titova2310@gmail.com

Olena Titova

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Laboratory for Scientific and
Methodological Support of Specialist Training
in Technical Schools and Colleges
of the Institute of Vocational Education of the
NAES of Ukraine,
<http://orcid.org/0000-0002-6081-1812>
olena.titova2310@gmail.com

Дослідження присвячено аналізу особливостей розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів в умовах сучасних викликів. Враховано психологічну структуру феномену та специфіку педагогічної діяльності викладача. Крім того, зауважується на безперервності, цілеспрямованості та системності процесу професійного розвитку викладача фахового коледжу, який має поєднувати можливості формальної (курси підвищення кваліфікації, стажування); неформальної (в середовищі коледжу) та інформальної освіти (професійне самовдосконалення).

The study is devoted to the analysis of the peculiarities of college teachers' professional competence development in the conditions of current challenges. The psychological structure of the phenomenon and the components of the teacher's professional activity were taken into account. In addition, the continuity, purposefulness and systematicity of the process of college teachers' professional development were highlighted. The process should combine the possibilities of formal (advancement courses, internships); non-formal (development in the college environment) and informal education (professional self-improvement).

Ключові слова: професійна компетентність викладача, фахова передвища освіта, якість освіти, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта.

Keywords: teacher's professional competence, vocational higher education, quality of education, formal education, non-formal education, informal education.

Сучасні умови розвитку глобальної і вітчизняної економіки зумовлюють необхідність на рівні фахової передвищої освіти готувати фахівців, здатних «вирішувати типові спеціалізовані завдання в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що

вимагає застосування положень і методів відповідних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов»; нести «відповідальність за результати своєї діяльності»; здійснювати контроль за результатами діяльності у визначених ситуаціях. Таким чином, освітній процес у закладі фахової передвищої освіти спрямовується на забезпечення майбутнього фахівця здатністю вирішувати нетипові завдання в умовах сучасного виробництва та здійснювати управлінські функції середньої ланки, тобто організовується «інтелектуальна, творча діяльність, що ... спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей ..., а також на формування гармонійно розвиненої особистості», як це зазначено в Законі України про фахову передвищу освіту.³³⁷ З огляду на це, актуалізується проблема професійного розвитку викладачів фахових коледжів, які не тільки організовують освітній процес з усвідомленням того, до професійної діяльності в яких умовах і для виконання яких функцій мають готувати студентів, а й стають «агентами змін», щоб у такому контексті забезпечувати майбутніх фахівців актуальними професійними знаннями та навичками навчання і розвитку впродовж життя. Очевидно, що якість фахової передвищої освіти безпосередньо залежить від рівня професійного розвитку педагогічних працівників фахового коледжу. Отже, для забезпечення безперервності, цілеспрямованості та ефективності цього процесу, а також інтенсифікації професійного зростання, зокрема викладачів з невеликим педагогічним стажем, варто дослідити його особливості, що відповідатимуть сучасним реаліям, і які необхідно враховувати під час організації професійного розвитку викладачів у фахових коледжах.

Варто зауважити, що підходи до професійного розвитку педагога з часом змінюються. Традиційно розвиток педагогічної майстерності викладача відбувався у таких формах як лекції та семінари під керівництвом більш досвідчених педагогів-майстрів, які допомагали викладачеві вийти на нові, творчі рівні педагогічної діяльності. Відчуття нестачі певних навичок і знань, а також усвідомлення потреби розвиватися професійно були, зазвичай, передумовами для переймання досвіду від досвідченого педагога.³³⁸ Дослідники описують такий підхід до професійного розвитку як «зверху донизу», адже підвищення кваліфікації в такому випадку організовувалося без урахування досвіду

³³⁷ Верховна Рада України. (2019e). *Про фахову передвищу освіту*. Закон України № 2745-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

³³⁸ Bergmark, U. (2020). Teachers' professional learning when building a research-based education: context-specific, collaborative and teacher-driven professional development. *Professional Development in Education*, 49(2), 210–224. <https://doi.org/10.1080/19415257.2020.1827011>

викладача, його інтересів, умов професійної діяльності, особливостей студентів або учнів тощо. Як правило, таке навчання педагогічного працівника є надто абстрактним і відірваним від викладацької практики, що знижує ефективність заходів з професійного розвитку. Крім того, варто брати до уваги те, що підзвітність може негативно впливати на якість заходів з професійного розвитку викладача,³³⁹ оскільки пріоритетним стає не стільки зміст навчального курсу з підвищення кваліфікації, скільки формальна наявність сертифікату, який засвідчує присутність викладача на курсі. З огляду на це, особливостями професійного зростання викладача фахового коледжу першого порядку виділяємо цілеспрямованість, орієнтацію на покращення навчальних результатів студентів, врахування контексту професійної діяльності та потреб викладача³⁴⁰ (на чому наголошують і науковці, і педагоги-практики), що у такому випадку представлятиме напрям професійного розвитку «знизу вгору».

Саме орієнтація на покращення навчальних результатів студента буде визначальною стосовно спрямованості професійної діяльності та розвитку викладача сучасного фахового коледжу, мета якого навчити майбутніх фахівців аналізувати виробничо-технологічні ситуації, виявляти закономірності, прогнозувати, творчо мислити, знаходити нестандартні розв'язання професійних завдань. Крім того, викладач має розвивати інтерес студента до обраного напрямку, допомогти студентові набувати досвід інноваційної професійної діяльності, формувати навички управління та комунікації тощо. Такі орієнтири вимагають від викладача досконалого володіння фахом, обізнаності про сучасні технології та обладнання, перспективи розвитку наук у міждисциплінарних зв'язках. Разом з цим викладач фахового коледжу має бути фахівцем з дидактики, мудрим вихователем, талановитим методистом та ефективним організатором освітнього процесу в умовах сучасних локальних і глобальних викликів. Отже, від викладача фахового коледжу очікується динамічність, мобільність, здатність професійно розвиватися впродовж життя, швидко реагувати на зміни та цілеспрямовано оволодівати новими знаннями, напрацьовувати практичний досвід педагогічної діяльності з окремої спеціальності. Відтак, неперервність професійного розвитку викладача фахового коледжу є однією з найважливіших особливостей, що забезпечує

³³⁹ Lloyd, M., & Davis, J.P. (2018). Beyond performativity: A pragmatic model of teacher professional learning. *Professional Development in Education*, 44 (1), 92–106. <https://doi.org/10.1080/19415257.2017.1398181>

³⁴⁰ Bergmark, U. (2020). Teachers' professional learning when building a research-based education: context-specific, collaborative and teacher-driven professional development. *Professional Development in Education*, 49(2), 210–224. <https://doi.org/10.1080/19415257.2020.1827011>

прогресивність цього процесу, прагнення викладача до постійного професійного вдосконалення, самоствердження та самореалізації. Вищим рівнем розвитку професійної компетентності викладача фахового коледжу має бути творча професійно-педагогічна діяльність.³⁴¹

При обґрунтуванні особливостей професійного розвитку викладачів фахових коледжів ми орієнтувалися на визначення поняття професійної компетентності викладача фахового коледжу, яке визначаємо як *інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність та здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу інженерно-технічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, морально-етичних цінностей, необхідних професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розвинуте технічне мислення; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння науково-технічною мовою; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів технічної освіти.*³⁴²

Беремо до уваги психологічну структуру педагогічної діяльності викладачів закладів фахової передвищої освіти,³⁴³ оскільки результати досліджень переконують, що особливості професійного розвитку викладачів визначатимуться такими складниками як *мотиваційно-ціннісний*, що відображатиме розвиток мотивів, наявність прагнення до інноваційної педагогічної діяльності, сформованість ціннісних орієнтацій викладача, що спрямовують його професійний розвиток до вищих рівнів, *когнітивно-інформаційний* – відповідає за наявність

³⁴¹ Luzan, P., Titova, O., Mosia, I., Pashchenko, T., & Navruzova, G. (2024). The Model for Professional Competence Development of Engineering Teachers at Colleges. In: Ivanov, V., Trojanowska, J., Pavlenko, I., Rauch, E., Pitel, J. (eds) *Advances in Design, Simulation and Manufacturing VII. DSMIE 2024. Lecture Notes in Mechanical Engineering*. Springer, Cham. (p. 509–520). https://doi.org/10.1007/978-3-031-61797-3_43

³⁴² Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., Ямковий, О. Ю., & Тітова, О. А. (ред.). (2023). *Термінологічний словник викладача фахового коледжу*. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738693/>

³⁴³ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу*: монографія. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

набору теоретичних і практичних знань, умінь, навичок зі спеціальності, з наукової галузі, що викладається, педагогіки, психології, методики навчання, цифрових технологій тощо), *поведінково-діяльнісний* – віддзеркалюють рівень умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем своїх професійних функцій, *особистісно-рефлексивний* – описує здатність педагога до саморефлексії у професійній діяльності, а *емоційно-вольовий* – передбачає здатність викладача фахового коледжу оцінити власний емоційний стан в різних педагогічних ситуаціях, демонструє наполегливість у саморозвитку, цілеспрямованість дій в освітньому середовищі закладу фахової передвищої освіти.

Варто також наголосити на умовах, в яких відбувається підготовка фахових молодших бакалаврів, що характеризуються стрімким технічним прогресом, швидкими змінами в технологічному ландшафті. Отже, необхідним стає постійне оновлення професійних знань викладачів, на яких лягає відповідальність за підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців для вітчизняної економіки, які відповідатимуть вимогам ринку праці, що постійно оновлюються, будуть здатними відповідати на сучасні виклики, задовольняти потреби суспільства, знаходити рішення проблем, пов'язаних зі зміною клімату, посиленням енергоефективності виробництв, запровадженням концепції сталого розвитку. Крім того, сучасний викладач має ефективно діяти в умовах міждисциплінарності, що виявляється у посиленні міждисциплінарних зв'язків у сучасній науці та технологіях, оновленні освітніх програм для впровадження більш широкого спектру знань випускників, що в свою чергу детермінує суттєве оновлення програм підвищення кваліфікації викладачів, підвищення стандартів якості. Це спонукає заклади освіти оновлювати зміст навчання таким чином, щоб він відповідав найвищим стандартам.

Усвідомлення того, в якому контексті сучасний викладач здійснює педагогічну діяльність та постійний розвиток власної професійної компетентності детермінувало вивчення складників професійної компетентності викладача. У результаті проведення відповідного дослідження було виокремлено 9 основних компонентів, що, у свою чергу, визначатимуть особливості професійного розвитку викладачів фахових коледжів.³⁴⁴

³⁴⁴ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пашенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу*: монографія. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

До найбільш значущих в умовах сучасних викликів складників професійної компетентності викладача фахового коледжу експерти віднесли такі компетентності:³⁴⁵

навчальну (здатність навчати інших, тобто передавати власні знання, формувати уміння та навички у студентів, а також здатність навчатися, тобто удосконалювати свій професійний рівень);

виховну (якість педагога, що забезпечує його теоретичну і практичну готовність та здатність ефективно реалізовувати виховну функцію в цілісному освітньому процесі);

методичну (здатність розробляти навчально-методичну документацію, методики підготовки та проведення навчальних занять, інші дидактичні матеріали та засоби навчання);

предметну (теоретична і практична підготовленість викладача до викладання окремої дисципліни, курсу тощо);

інформаційно-цифрову (здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, ефективно здійснювати пошук та обробку інформації, застосовувати цифрові технології в освітньому процесі фахового коледжу);

екологічну (здатність застосовувати екологічні знання та досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей та непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям);

інклюзивну (здатність викладача до педагогічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами з огляду на їх індивідуальні потреби, можливості, здібності та інтереси, до створення умов, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища);

дослідницьку (здатність викладача за допомогою загально- та спеціально наукових методів здійснювати наукове дослідження у певній галузі науки, за певною спеціальністю);

комунікативну (здатність обирати і ефективно застосувати адекватний спосіб усного та письмового спілкування).

Крім того, у попередніх дослідженнях було обґрунтовано, що методологію розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів мають складати такі підходи: *системний* (вимагає забезпечення єдності підсистем (цілей та змісту розвитку професійної компетентності викладачів, методів, форм і засобів професійного

³⁴⁵ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пашенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу*: монографія. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

розвитку, педагогічну взаємодію та результати процесу), їхній взаємозв'язок і взаємодію для отримання очікуваних від цілісної системи професійного розвитку викладачів фахових коледжів (результатів); *діяльнісний* (з одного боку, дозволяє врахувати специфіку педагогічної діяльності викладачів у фахових коледжах, а також той факт, що заклади вищої педагогічної освіти не готують викладачів для роботи у закладах фахової передвищої освіти, отже, їхнє професійне становлення відбувається безпосередньо у середовищі фахового коледжу під час здійснення професійної діяльності (освітньої, виховної, методичної, наукової та інших видів у закладі освіти та за його межами); *особистісно орієнтований* (передбачає організацію професійного розвитку викладачів з опорою на саморозвиток усіх задатків особистості викладача, навіть ще не виявлених, створення відповідних умов у закладі освіти, залучення викладача до різних видів діяльності, за яких з'являється можливість визначити пріоритети в розвитку власної професійної компетентності, стосується також самовизначення, самоорганізації та самостійного виявлення необхідних для успішної професійної діяльності якостей); *культурологічний* дозволяє здійснити філософське осмислення суті та місця технологічних систем, їхньої взаємодії з людиною, суспільством та навколишнім середовищем); *аксіологічний* (уможливлює організацію професійного розвитку викладача з опорою на ті важливі для суспільства норми, що орієнтують педагога на прогрес й розвиток); *комунікаційний* (передбачає ефективну самореалізацію викладача в різноманітних видах педагогічної діяльності через комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу); *компетентнісний* (дозволяє встановлювати базові необхідні вимоги до компетентності педагогів-випускників закладів вищої педагогічної освіти та актуальні вимоги для практикуючих викладачів фахових коледжів; вимоги регулярно переглядаються з огляду на швидке оновлення інформації, технологій, потреб ринку праці тощо, що зміщує вектор професійного розвитку викладача фахового коледжу в напрямі самовдосконалення); *середовищний* (професійна діяльність викладача в середовищі закладу фахової передвищої освіти має сприяти його системному професійному розвитку, спонукати до нових ідей, стимулювати педагогічну творчість, заохочувати взаємодію зі студентами і колегами, відкриваючи можливості для збалансованого розвитку професійної компетентності, оволодінання новими вміннями та навичками, винайдення власних способів діяльності та цілеспрямованого вирішення професійних завдань); *інформаційний* (надає викладачеві дієві інструменти для розвитку критичного мислення, навичок

комунікації та взаємодії, усвідомлення ознак і властивостей інформації, закономірностей, принципів, методів і способів створення, обробки та передачі інформації як основи знання); *гуманістичний* (передбачає професійний розвиток викладача на основі цінностей поваги, довіри, людяності, чесності, толерантного ставлення, сприйняття особливостей особистості); *синергетичний* (дозволяє організувати процес професійного розвитку викладачів як складну систему, що охоплює простіші структури, які в поєднанні створюють нові, з якісно іншими характеристиками); *технологічний* (уможливлює розроблення правил, моделей і зразків професійної поведінки, які педагог використовує під час виконання складних завдань; складає основу для конструктивного впровадження штучного інтелекту, коли автоматизація різного рівня дає змогу перейти від виконання простих шаблонних функцій до творчості).³⁴⁶

Аналізуючи особливості професійного розвитку викладачів фахових коледжів, маємо врахувати психологічні особливості дорослих, які полягають у тому, що особистість на різних етапах життя прагне здобувати нові знання, розширювати світогляд, набувати нового досвіду. Водночас на ефективність процесу професійного розвитку викладачів безумовно будуть впливати мотивація, рівень підготовленості, прагнення самовдосконалюватися, підвищувати власний професійний рівень, крім того, важливими є й вікові особливості, що відрізняють викладача, який практикує, від студента педагогічного університету. Таким чином, вважаємо за необхідне додати до вище означених *андрагогічний* підхід, який в процесі організації професійного розвитку викладачів фахового коледжу дозволяє врахувати такі особливості:^{347,348,349,350,351}

1. Дорослому належить провідна роль у процесі свого навчання.

³⁴⁶ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу*: монографія. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

³⁴⁷ Лук'янова, Л. Б. (2009). Дидактичні принципи екологічної освіти дорослих. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 1(4), 78–87. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8006/>.

³⁴⁸ Бабенко, Т. В. (2023). Використання андрагогічного підходу в системі підвищення кваліфікації педагогів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (211), 72–77. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-72-77>

³⁴⁹ Knowles, M. S. (1984). *Andragogy in Action: Applying Modern Principles of Adult Learning*. Jossey-Bass.

³⁵⁰ Lambirth, A., Cabral, A., McDonald, R., Philpott, C., Brett, A., & Magaji, A. (2019). Teacher-led professional development through a model of action research, collaboration and facilitation. *Professional Development in Education*, 47(5), 815–833. <https://doi.org/10.1080/19415257.2019.1685565>

³⁵¹ Trabona, K., Taylor, M., Klein, E. J., Munakata, M., & Rahman, Z. (2019). Collaborative professional learning: cultivating science teacher leaders through vertical communities of practice. *Professional Development in Education*, 45(3), 472–487. <https://doi.org/10.1080/19415257.2019.1591482>

2. Дорослий учень прагне самореалізації, самостійності, самоврядування.

3. Дорослий усвідомлює себе самостійною самокерованою особистістю й критично ставиться до усіх намагань щодо керування ним.

4. Дорослий має життєвий, соціальний та професійний досвід, який формує його світогляд, впливає на оцінку інформації, і який може бути використаний як важливе джерело навчання його самого, та його колег.^{352,353}

5. Доросла людина навчається для вирішення важливої життєвої проблеми та досягнення конкретної мети, тому мотивація навчання дорослого має прагматичний характер.

6. На відміну від учня або студента дорослий прагне до невідкладного застосування набутих знань.

7. Сприйняття інформації дорослим супроводжується її емоційним оцінюванням, при цьому мозок намагається «заблокувати» будь-яку інформацію, яка супроводжується негативною емоцією.

8. Навчальна діяльність дорослого значною мірою детермінується часовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними чинниками, які або обмежують, або сприяють процесу навчання.

9. Процес навчання дорослого має бути організованим у вигляді спільної діяльності на всіх його етапах: діагностики, планування, реалізації, оцінювання та, певною мірою, корекції результатів.³⁵⁴

10. Під час підвищення кваліфікації дорослими є і той, хто навчається, і той, хто навчає, що визначає певні вимоги до андрагога-викладача.

Викладач у процесі навчання займає активну позицію завдяки мотивації та уявлення про те, що йому потрібно, має установку на самореалізацію і саморозвиток, володіє соціальним, культурним та професійним досвідом (який, доречі, може бути як підтримкою, так і перешкодою), прагне самостійно (або, принаймні, брати участь) управляти процесом власного професійного розвитку на всіх етапах (визначення цілей, планування, проєктування, організація, реалізація, контроль та корекція результатів). Отже, при проєктуванні процесу

³⁵² Лук'янова, Л. Б. (2009). Дидактичні принципи екологічної освіти дорослих. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 1(4), 78–87. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8006/>.

³⁵³ Бабенко, Т. В. (2023). Використання андрагогічного підходу в системі підвищення кваліфікації педагогів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (211), 72–77. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-72-77>.

³⁵⁴ Knowles, M. S. (1984). *Andragogy in Action: Applying Modern Principles of Adult Learning*. Jossey-Bass.

підвищення кваліфікації викладача фахового коледжу варто враховувати особливості освіти дорослих: суб'єктом освітнього процесу є доросла особистість, практикуючий педагог із власним досвідом або педагог-початківець, у певному професійному контексті, з чітко визначеними потребами, що буде обумовлювати застосування відповідних підходів, принципів, цілей, змісту, технологій, форм, методів, засобів.

Окремого аналізу потребує проблема професійного розвитку викладача-початківця, який приходить до фахового коледжу після закладу вищої педагогічної освіти. Наразі в педагогічному університеті не готують фахівців за спеціальністю «Фахова передвища освіта», отже, опанувати особливості освітнього процесу професійної підготовки фахового молодшого бакалавра викладачеві доводиться безпосередньо в процесі здійснення педагогічної діяльності. Дослідження³⁵⁵ доводять, що викладачі зі стажем до 3 років демонструють переважно середні рівні розвитку професійної компетентності, потребують актуальних знань з дисциплін, що викладають, методики, психології та інклюзивної освіти. Крім того, викладачі фахових коледжів визнають, що система підвищення кваліфікації потребує модернізації. Ідея організації процесу професійного зростання як цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів у фаховому коледжі, яка б позитивно впливала на ефективність професійної підготовки фахових молодших бакалаврів, за нашим переконанням, має спиратися на систему, яка структурно і функціонально поєднує цілі, зміст, методи, форми, засоби, цифрові технології, інструменти діагностики за визначеними напрямками зростання професіоналізму викладачів.³⁵⁶ Структурно і функціонально система має забезпечувати невинне зростання професійної компетентності викладачів на основі поєднання можливостей курсової підготовки, заходів методичної роботи в коледжі, самоосвіти у безперервному опануванні викладачами комплексом сучасних знань і умінь, оволодінні інноваційними технологіями навчання, розвитку їхніх професійних якостей і морально-ціннісних орієнтацій.

³⁵⁵ Тітова, О. А. (2024). Результати констатувального етапу експериментальної роботи «Теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(1), 1–11. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6118>

³⁵⁶ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу*: монографія. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

Враховуючи рекомендації науковців стосовно форм освіти дорослих,³⁵⁷ основними концептуальними напрямками професійного розвитку викладачів фахового коледжу визначено такі: розвиток професійної компетентності викладачів фахового коледжу у процесі стажування (формальна освіта); розвиток професійної компетентності викладачів фахового коледжу шляхом навчання в середовищі закладу фахової передвищої освіти, в системі методичної роботи коледжу; розвиток професійної компетентності викладачів фахового коледжу у процесі науково-дослідницької діяльності; розвиток професійної компетентності викладачів фахового коледжу під час здійснення освітнього процесу тощо (неформальна освіта); розвиток професійної компетентності викладачів фахового коледжу у процесі самоосвіти (інформальна освіта).

Крім того, зауважимо на таких особливостях професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти в умовах сучасних викликів: *під час пандемії* – опанування нових і удосконалення наявних професійних компетентностей викладачів здійснюється переважно у дистанційному форматі; особливостями розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів під час воєнного стану є системне застосування засобів формальної, неформальної та інформальної освіти у змішаному форматі. Прогнозуємо, що особливістю професійного розвитку викладачів фахових коледжів у *новоєнний час* буде домінування в арсеналі викладача інклюзивних освітніх технологій.

Визначені особливості розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів в умовах сучасних викликів мають враховуватися керівниками, працівниками методичних кабінетів, досвідченими викладачами та викладачами-початківцями під час планування та організації освітньої, виховної, методичної, дослідницької, роботи у фаховому коледжі, заходів з підвищення кваліфікації, вибору програм стажування та ресурсів для професійного самовдосконалення, що у свою чергу має носити системний, цілеспрямований, неперервний характер та орієнтуватися на підвищення якості професійної підготовки фахових молодших бакалаврів.

³⁵⁷ Лук'янова, Л. Б. (2011). *Концепція освіти дорослих в Україні. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1(3), 8–16. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7529/>